

Existuje-li to,
je to **..!MOŽNÉ*** ✓

„: ^°f
inspirace pro vzdělávání dětí
s odlišným mateřským jazykem ~ ~“

..META slaví 15

Existuje-li to,
je to **..!MOŽNÉ*** ✓

„;^°f
inspirace pro vzdělávání dětí
s odlišným mateřským jazykem ~“

..META slaví 15

Existuje-li to, je to možné

inspirace pro vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

META slaví 15

Autoři: Jim Cummins, Magdalena Hromadová, Zuzana Papáčková, Jana Šámalová, Kristýna Titěrová a METAkolektiv

Editorky: Zuzana Papáčková a Jana Šámalová

Redakce a jazyková úprava: Jana Šámalová

Grafická úprava: Magnus I., s. r. o.

Tisk: Centrum služeb Broumov s. r. o.

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Embassy
of Canada

Ambassade
du Canada

Tato publikace vyšla s podporou Velvyslanectví Kanady.

© META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, Ječná 2127/17, Praha 2

2021

ISBN 978-80-88171-31-7

www.meta-ops.cz

www.inkluzivniskola.cz

..META*~

Proces adaptace u dětí s OMJ a spolupráce s jejich rodiči

MŠ Matějchova, Praha 4

Na základě rozhovoru s Mgr. Erikou Štanclovou zpracovala Jana Šámalová.

Mateřská škola Matějchova se nachází na Praze 4. Do čtyř tříd chodí celkem 107 dětí, z toho osm dětí je s OMJ. Jedná se o děti ukrajinské, ruské, vietnamské a moldavské národnosti, přičemž převažují děti z Ukrajiny. Pedagogický sbor tvoří devět paní učitelky, a dvě asistentky pedagoga, jedna z nich je dvojjazyčná. Mateřskou školu vede paní ředitelka Mgr. Erika Štanclová.

Pro úspěšnou adaptaci dítěte s OMJ je zásadní porozumění s rodiči. Proto je klíčové mít již při zápisu připravené informace v jazyce rodičů. MŠ aktuálně příliš nevyužívá služeb tlumočnicků, protože ve školce pracuje dvojjazyčná asistentka pedagoga, která hovoří ukrajinsky a rusky, a rovněž paní školnice pocházející z Ukrajiny. Obě dvě jsou zásadní pomocí při komunikaci s rodiči i dětmi, neboť rodiny většiny dětí s OMJ pocházejí právě z Ukrajiny, Ruska a dalších zemí bývalého Sovětského svazu.

Paní ředitelka má již při zápisu připravené překlady dokumentů pro rodiče. Jedná se zpravidla o texty přeložené do ruštiny, ukrajinštiny, vietnamštiny a angličtiny, případně jsou k dispozici i překlady do jiných jazyků. Přeložené texty získala MŠ z webových stran *Inkluzivní školy* a NPI ČR, vznik některých překladů do vietnamštiny podpořila i MČ Praha 4. Pokud rodiče alespoň částečně rozumí česky, vysvětluje jim veškeré náležitosti s pomocí potřebných dokumentů paní ředitelka. Pakliže rodiče česky neumí vůbec nebo jen velmi málo, je o tom paní ředitelka zpravidla předem informována a zápisu se zúčastní dvojjazyčná asistentka pedagoga nebo paní školnice, které pomáhají při komunikaci v ruštině a ukrajinštině, případně komunikuje s rodiči ředitelka mateřské školy v angličtině. Klíčové pro pochopení rodičů a i pro pozdější adaptaci dítěte je ujištění se, zda rodiče všemu skutečně rozumí a zda dostali všechny informace, které potřebují.

Před nástupem dětí do mateřské školy probíhá schůzka se všemi rodiči. Té se účastní i rodiče dětí s OMJ. Schůzka probíhá česky, rodiče dětí s OMJ dostávají základní informace o MŠ ve svém rodném jazyce, případně jim jsou potřebné informace vysvětleny rusky, ukrajinsky nebo anglicky. Důležitým komunikačním prostředkem je nástěnka určená speciálně rodičům dětí s OMJ. Najdou na ní veškeré důležité organizační údaje – školní řád, informace o platbách, řádu dne atp.

Adaptace je pro děti s OMJ mnohem náročnější než pro děti, jejichž rodným jazykem je čeština. Kromě úplně nového prostředí je dítě vystaveno tomu, že často vůbec nerozumí. Za hlavní považuje paní ředitelka především klidný přístup, poskytnutí dostatku času, nevyvíjení tlaku na dítě a neočekávání okamžitých a rychlých pokroků. Za velmi přínosné pro adaptaci dítěte s OMJ považuje i připravení kolektivu na příchod nového kamaráda. Je nutné dětem vysvětlit, jak se dítě nerozumící češtině cítí, a motivovat je pro empatické přijetí. Často má nově příchozí dítě ve třídě svého patrona nebo patrony, kteří mu pomáhají s dorozuměním se a všechny děti se snaží nového spolužáka zapojovat do her.

Děti nově nastupující do MŠ neumí vůbec česky zhruba v 80 %. Pravidlem to bývá u nejstarších sourozenců, pakliže nastupuje sourozenec mladší, je jeho znalost češtiny lepší. Při adaptaci dítěte s OMJ je základní proces nastaven stejně jako u ostatních dětí. Děti v prvních týdnech navštěvují MŠ pouze na část dne, po přivyknutí se doba pobytu ve škole pomalu prodlužuje. Základem je seznámení se všemi zvyky, rituály a pravidly mateřské školy. Pedagogové se snaží proces dětem co nejvíce usnadnit. Pro snadnou orientaci dětí jsou ve školce velmi často využívány piktogramy, například označení šatny, umývárny, třídy, jídelny. Stejně tak piktogramy fungují při organizaci prostoru, kdy je například každý šuplík označen vyobrazením příslušných pomůcek a hraček. To usnadňuje orientaci a pomáhá zapojení dětí při přípravě či úklidu hraček a pomůcek. Některé piktogramy a komunikační kartičky si v MŠ vyrábějí sami, další zakoupili v rámci sad, které nabízí například nakladatelství Pasparta.

Obr. 1 a 2: Kartičky znázorňující činnosti a pojmy, jejichž znalost usnadní dětem s OMJ začátky v mateřské škole

Obr. 3 a 4: Označení úložných prostor, které dítěti usnadňuje orientaci

Paní ředitelka považuje vizualizaci za klíčovou nejen při orientaci v MŠ, ale snaží se všechny činnosti (například vyprávění pohádek) maximálně propojit s podporou smyslových vjemů. To samozřejmě usnadňuje vnímání a porozumění dětem s OMJ, které si mohou na chvíli „odpočinout“ od neustálého vnímání češtiny.

Většinu situací souvisejících s adaptací dítěte s OMJ zvládají pedagogové sami, výhodou bylo využití možnosti financovat ze šablon supervizi a rovněž zaměstnání dvojazyčného asistenta pedagoga (prostřednictvím *OP PPR*). Hlavní motivací pedagogů při začleňování dětí s OMJ je psychická podpora vedení a pozitivní zpětná vazba, velmi také pomáhá sdílení zkušeností mezi pedagogy.

Dalším plánovaným krokem v rámci adaptace je projekt inspirovaný aktivitou mateřské školy v anglické Cambridge. Jedná se o každotýdenní adaptační odpoledne pro maminky či tatínky a děti s OMJ. Ti se pravidelně jednou týdně scházejí, děti mají možnost si spolu pohrát, rodiče si mohou vypít kávu s paní učitelkou a v přátelské atmosféře si popovídat o dětech, zeptat se na vše potřebné a využít prostor pro vzájemné poznání. Původní plány na realizaci bohužel vzaly za své s příchodem pandemické situace, paní ředitelka však přesto doufá, že se jí podaří získat prostředky a projekt zrealizovat, ať už v blízké či vzdálenější budoucnosti.

Pokud děti s OMJ nastupují do MŠ jako tříleté, nemají hodiny češtiny a škola se soustředí především na jejich adaptaci. Od druhé třídy pak absolvují výuku češtiny jako druhého jazyka, která je hrazena z výzvy č. 49 z *OP PPR*, po ukončení této výzvy převezme financování výuky ČDJ městská část Praha 4. Při výuce ČDJ využívají pedagogové MŠ Matěchova především materiály *KIKUS*, dále pak například pracovní listy dostupné na stránkách *Inkluzivní školy* a *InBáze*.

Paní ředitelka vnímá odlišnost dětí i prostředí, odkud pocházejí, jako výhodu a obohacení pro ostatní a snaží se dát této „jinakosti“ dostatek prostoru, což se týká i komunikace dětí v jejich rodném jazyce. Tu v MŠ nepotlačují, protože ji vnímají jako nutný prostor, který dítě potřebuje pro kompenzaci a odpočinek od namáhavého vnímání nového jazyka a intenzivní koncentrace na komunikaci. V MŠ Matěchova tedy neuslyšíte direktivní: „*Mluv česky!*“ neboť pedagogové preferují podporu mateřského jazyka, ovšem s tím, že jde ruku v ruce s podporou komunikace v češtině.

Za nedílnou součást adaptace považuje paní ředitelka i intenzivní komunikaci s rodiči. Do komunikace s rodiči dětí je často zapojena paní školnice, která je v kontaktu s maminkami dětí hovořících ukrajinsky, dvojjazyčná asistentka pedagoga, komunikaci v angličtině pak zastoupí paní ředitelka a její zástupkyně, které obě navštěvují kurzy angličtiny. Jako komunikační kanál používají v MŠ již zmiňovanou nástěnku, emaily a samozřejmě telefon i osobní setkání.

Díky výzvám pořádají v MŠ komunitní akce, jejichž cílem je seznámit všechny rodiče se zeměmi, odkud rodiny cizinců přicházejí. Na těchto setkáních se podílejí rodiče přicházející do Čech z Vietnamu, Moldávie, Ázerbájdžánu nebo Ruska. Formou prezentace se tak účastníci setkání dozvídají informace o jednotlivých zemích, jejich kultuře, ale součástí je i sdílení důvodů, proč rodiny opustily svou vlast a co je motivovalo k odchodu do ČR. Velmi působivé bylo, když se přednášející podělili o to, jaké měli obavy, které se pojily se zahájením nového života, a kterým komplikacím rodiny musely čelit v počátcích svého pobytu v ČR. Na konec letošního roku plánují v MŠ i olympijské hry pro všechny rodiče i děti. Při různých sportovních aktivitách pro celou rodinu se na školní zahradě setkají rodinné týmy několika národů a uvedou v praxi olympijskou myšlenku.

Za hlavní podmínku úspěšného začleňování dětí s OMJ i jejich úspěšné adaptace považuje Mgr. Erika Štanclová se celé situace jako ředitel nebát a postavit celý proces na spolupráci s rodiči. Pro to, aby se děti při adaptaci i později cítily v MŠ dobře, považuje za důležité stavět na tom, co je společné pro všechny, s důrazem na respekt k odlišnostem. Stejně

důležitá je pro paní ředitelku i otevřenost vůči novému. Proto se snaží, aby se ona i pedagogové seznamovali s příklady praxe ze zahraničí a inspirovali se jimi. Na stážích již byli pedagogové z MŠ ve Švédsku, kde se inspirovali projektovým učením na vyspělé úrovni a podporou vícejazyčnosti, ve Finsku, jehož příklad je vedl při vytváření názorné vizuální komunikace pomocí piktogramů a obrázků, nebo v MŠ v Anglii, kde přistupují k veškeré „jinakosti“ jako k významnému zdroji obohacení. Paní ředitelka se snaží, aby přístup k dětem s OMJ vycházel z obecných zásad uplatňovaných v MŠ Matějčova. Hlavní premisou pro ni je to, že pro pedagogy je při vzdělávání dětí s OMJ důležitější, *co* jim chce dané dítě sdělit, než *jak* jim to sděluje.

Existuje-li to, je to možné

inspirace pro vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

META slaví 15

Sborník k výročí zahájení činnosti organizace META, o. p. s. přináší ohlédnutí za patnácti lety, po které tato společnost působí na poli podpory dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ), jejich rodičů i pedagogů. Publikace shrnuje důležité milníky z hlediska fungování organizace i podpory dětí a žáků s OMJ a představuje služby a tváře METY. Součástí knihy jsou inspirativní příklady, jak se české školy všech stupňů vyrovnávají se začleňováním dětí a žáků s OMJ, a rovněž příspěvky Jima Cumminse, experta světového formátu působícího v oblasti vzdělávání vícejazyčných žáků. Jeho teorie a přístup k vícejazyčnosti se staly východiskem toho, co META nabízí a doporučuje českým školám pro dosažení úspěšné inkluze dětí a žáků s OMJ do českého vzdělávacího systému.

META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů je nezisková organizace, která od roku 2006 podporuje osoby s migrační zkušeností v rovném přístupu ke vzdělávání a pracovní integraci. Poskytuje poradenství rodinám migrantů, realizuje kurzy češtiny jako druhého jazyka pro děti i dospělé, workshopy pro školy, volnočasové aktivity a komunitní akce. Současně poskytuje podporu učitelům a školám, které se potýkají se specifickými potřebami dětí a žáků s OMJ. Od roku 2009 spravuje portál pro pedagogy www.inkluzivniskola.cz, kde zveřejňuje k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s OMJ veškeré dostupné informace a materiály. Prostřednictvím svých aktivit se snaží podpořit otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.

...META*[~]

*Společnost pro příležitosti
mladých migrantů

...META Publishing